

НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені М.П. ДРАГОМАНОВА

Ван Іцзюнь

УДК 378.4.091.33:785 (510+477)

**МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ІНСТРУМЕНТАЛЬНОГО НАВЧАННЯ
СТУДЕНТІВ З КНР В СИСТЕМІ МУЗИЧНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ
УКРАЇНИ**

13.00.02 – теорія та методика музичного навчання

АВТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук

Київ – 2017

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в Національному педагогічному університеті імені М.П. Драгоманова, Міністерство освіти і науки України, м. Київ

Науковий керівник: доктор педагогічних наук, професор
Щолокова Ольга Пилипівна,
Національний педагогічний університет
імені М.П. Драгоманова, завідувач кафедри
педагогіки мистецтва і фортепіанного
виконавства

Офіційні опоненти: доктор педагогічних наук, професор
Мозгальова Наталія Георгіївна,
Вінницький державний педагогічний
університет імені М. Коцюбинського,
завідувач кафедри музикознавства
та інструментальної підготовки;

кандидат педагогічних наук
Палаженко Олег Петрович,
Рівненський державний гуманітарний
університет, доцент кафедри духових
інструментів

Захист відбудеться січня 2017 р. о 14 год. на засіданні спеціалізованої вченої ради Д.26.053.08 у Національному педагогічному університеті імені М.П. Драгоманова за адресою: 01601, м. Київ, вул. Пирогова,9.

З дисертацією можна ознайомитися у бібліотеці Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова за адресою: 01601, м. Київ, вул. Пирогова,9.

Автореферат розісланий

2017 р.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

Л.І. Паньків

ВСТУП

Впровадження культурологічних домінант у сучасну систему освіти висуває високі вимоги до якості підготовки вчителів музичного мистецтва, які покликані закладати надійне підґрунтя розвитку культури і духовності підростаючого покоління. У зв'язку з цим потребує суттєвого оновлення процес інструментального навчання вчителів музичного мистецтва.

Педагогічній діяльності такого педагога притаманна достатньо виражена специфіка, оскільки вона характеризується фаховою поліфункціональністю і багатоплощинністю, розгалуженістю музично-творчої діяльності, комунікативною насиченістю, багатовекторністю педагогічної взаємодії тощо. Вчитель музичного мистецтва повинен не лише якісно забезпечувати викладання музичних дисциплін, але й уміти створювати музично-виховне середовище, в якому відбувається особистісний розвиток учнів завдяки поетапному включенню їх у різноманітні види музично-інструментальної діяльності.

У контексті нашого дослідження особливої теоретико-методологічної ваги набувають основні положення концепції культури (Г.-Г.Гадамер, Й.Гейзінга, Х.Ортега-і-Гассет, Д.Ліхачов та ін.), психолого-педагогічні дослідження теорії діяльності (Л.Виготський, Д.Ельконін, О.Запорожець, О.Леонтєв, Б.Теплов та ін.), концептуальні положення теорії та методики музичного навчання (О.Апраксіна, Л.Арчажнікова, Д.Кабалевський, Л.Хлебнікова, В.Шацкая та ін.), теоретичні засади мистецької педагогіки (Е.Абдулін, А.Козир, Л.Куненко, О.Михайличенко, О.Олексюк, В.Орлов, Г.Падалка, О.Ростовський, О.Рудницька, О.Щолокова та ін.), методичні напрацювання в галузі інструментального виконавства (Д.Благой, М.Давидов, Я.Мільштейн, Г.Нейгауз, Л.Ніколаєв, Г.Фейгін та ін.) та інструментального навчання вчителів музичного мистецтва (О.Андрейко, Н.Гуральник, Н.Мозгальова, Г.Ципін, В.Шульгіна, Д.Юник та ін.). Важливе наукове підґрунтя дослідження становлять роботи, що стосуються методики навчання гри на віолончелі (Х.Беккер, О.Броун, О.Борисяк, Л.Гінзбург, О.Зав'ялова, П.Казальс, В.Ларчіков, В.Сумарокова та ін.).

В останні роки молодими китайськими науковцями виконано низку досліджень у царині підготовки вчителя музичного мистецтва до інструментально-виконавської діяльності (Ван Бінь, Дінь Юнь, Мен Мен, Фу Сяоцзін, Чай Пенчен, Чжан Цзе, Шугуан та ін.). Проте можливості ефективного інструментального навчання студентів з КНР в системі музично-педагогічної освіти України допоки недостатньо вивчені як у теорії інструментального виконавства, так і у практиці роботи викладачів вищих педагогічних навчальних закладів. Реальна практика свідчить, що навчання в класі віолончелі здійснюється в основному за традиційними методиками та напрацюваннями, які лише частково відображають педагогічну спрямованість і багатоплановість інструментально-виконавської діяльності вчителя музичного мистецтва. Потребують системного розв'язання суперечності, що

лежать в площині теорії і практики мистецької освіти і стимулюють ефективність формування готовності майбутніх учителів музичного мистецтва до інструментально-виконавської діяльності. Зокрема, це суперечності між: необхідним рівнем інструментальної підготовки вчителів музичного мистецтва та реальним рівнем готовності випускників до інструментально-виконавської діяльності; прагненнями студентів продукувати оригінальні музичні ідеї та обмеженими можливостями їх реалізації в загальноосвітній школі; значними потенційними можливостями інструментального навчання у формуванні особистості майбутнього вчителя і недостатністю науково-методичного забезпечення цього процесу; необхідністю в креативних вчителях, готових до впровадження нових ідей, та низькою мотивацією вчителів до їх використання.

Необхідність розв'язання зазначених суперечностей, недостатня розробленість проблеми інструментального навчання студентів з КНР в системі музично-педагогічної освіти України та її важливість для системи музичної освіти Китаю зумовили вибір теми дисертаційного дослідження: «Методичні засади інструментального навчання студентів з КНР в системі музично-педагогічної освіти України».

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження виконано відповідно до плану науково-дослідницької роботи кафедри фортепіанного виконавства та художньої культури Інституту мистецтв національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова з проблеми «Зміст, форми, методи і засоби вдосконалення підготовки вчителів музики». Тему дисертації затверджено Вченою радою Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова (протокол № 8 від 07 квітня 2015 р.)

Мета дослідження полягає у розробленні, теоретичному обґрунтуванні та експериментальній перевірці методичних засад інструментального навчання студентів з КНР в системі музично-педагогічної освіти України.

У відповідності до поставленої мети визначено такі **завдання** дослідження:

1. Дослідити генезу становлення віолончельного мистецтва, здійснити порівняльно-змістовий аналіз методичних видань з навчання гри на віолончелі, проаналізувати педагогічні особливості та методичні засади провідних віолончельних шкіл світового рівня.

2. З'ясувати критерії та рівні готовності студентів до інструментально-виконавської діяльності

3. Визначити й обґрунтувати в контексті моделювання навчального процесу принципи та педагогічні умови ефективності інструментального навчання студентів з КНР в системі музично-педагогічної освіти України.

4. Розробити методику інструментального навчання студентів з КНР в системі музично-педагогічної освіти України та експериментально перевірити її результативність.

Об'єкт дослідження – процес інструментального навчання китайських студентів в музично-педагогічних закладах України.

Предмет дослідження – методичні засади інструментального навчання студентів з КНР в системі музично-педагогічної освіти України.

Методи дослідження. Для досягнення мети, розв'язання поставлених завдань використано сукупність взаємодоповнених методів наукового дослідження:

- *теоретичні*: аналіз (історичний, порівняльний, дефінітивний), синтез, узагальнення, систематизація, конкретизація, порівняння та зіставлення різних поглядів задля обґрунтування науково-теоретичних засад проблеми інструментального навчання студентів з КНР в системі музично-педагогічної освіти України, визначення сутності ключових понять дослідження, з'ясування умов підготовки студентів до інструментально-виконавської діяльності; моделювання з метою побудови моделі відповідного навчання;

- *емпіричні*: спостереження, опитування, тестування, аналіз результатів інструментального навчання; вивчення позитивного досвіду навчання в класі віолончелі, педагогічний експеримент для перевірки ефективності розробленої методики інструментального навчання студентів з КНР в системі музично-педагогічної освіти України;

- *статистичні*: кількісний та якісний аналіз, методи математичної статистики з метою узагальнення одержаних результатів та забезпечення їх достовірності.

Експериментальною базою дослідження стали вищі педагогічні навчальні заклади: Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова, (довідка № 07-10/918 від 25.05.2016 р.); Мелітопольський державний педагогічний університет імені Богдана Хмельницького (довідка №01-28/961 від 06 травня 2016 р.); Криворізький педагогічний інститут (довідка № 02/02-187/3) від 24 березня 2016 р.).

Наукова новизна результатів дослідження полягає у тому, що:

- вперше теоретично обґрунтована та апробована модель інструментального навчання студентів з КНР в системі музично-педагогічної освіти України; визначені педагогічні умови ефективності інструментального навчання студентів з КНР в системі музично-педагогічної освіти України (створення педагогічно-керованого культурно-освітнього середовища, набуття студентами музичної грамотності, оптимальне поєднання форм і методів навчання, активізація виконавського досвіду студентів), розроблено критерії (мотиваційно-діяльнісний, емоційно-рефлексивний, інтелектуально-оцінювальний), виокремлені рівні (високий, середній, низький) готовності майбутніх учителів музичного мистецтва до інструментально-виконавської діяльності;

- уточнені поняття «інструментальне навчання» (музично-освітній феномен, структурно і функціонально підпорядкований мотиваційно-цільовим, змістовим, процесуально-організаційним завданням виконавського

розвитку студента) та «готовність до інструментально-виконавської діяльності» (цілісне психологічне та змістово-методичне утворення, що об'єднує налаштованість студентів на інструментально-виконавську діяльність, засвоєння музично-педагогічних знань, художньо-педагогічної інтерпретації музичних творів та оцінювання її результативності в процесі музично-естетичного розвитку школярів);

- подальшого розвитку набули форми і методи інструментального навчання.

Практичне значення дослідження полягає в розробленні та експериментальній перевірці методики інструментального навчання студентів з КНР в системі музично-педагогічної освіти України, а також можливістю використання матеріалів дослідження для оновлення змісту та методики викладання виконавських дисциплін в навчальних закладах України і Китаю. Матеріали дисертації можуть використовуватися при написанні навчально-методичних посібників, методичних рекомендацій з питань навчання гри на віолончелі у навчальних закладах різного рівня акредитації.

Основні положення та результати дисертаційного дослідження впроваджено в навчальний процес НПУ імені М.П. Драгоманова, Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького, Криворізького педагогічного інституту.

Апробація результатів дослідження здійснювалась на 7 науково-практичних конференціях, з них міжнародних: XV педагогічні читання пам'яті О.П. Рудницької» (Київ, 2015); «Сучасні технології формування духовно-патріотичних і національно-демократичних цінностей студентської молоді у контексті євроінтеграційних процесів» (Бар-Київ 2015, 2016); «Проблеми підготовки сучасного вчителя» (Умань, 2015); *всеукраїнських* «Розвиток соціально-гуманітарної освіти і науки в контексті модернізації вітчизняної вищої школи» (Дніпропетровськ, 2015), «Мистецька освіта в європейському соціокультурному просторі ХХІ століття» (Мукачеве, 2016). «Професійний розвиток та становлення особистості сучасного фахівця в умовах освітнього простору» (Хмельницький, 2015), *«регіональних* «Підготовка фахівців соціономічних професій» (Вінниця, 2015, 2016), обговорювалися на наукових і методичних семінарах в НПУ імені М.П. Драгоманова, засіданнях кафедри художньої культури та фортепіанного виконавства НПУ імені М.П. Драгоманова.

Публікації. Результати дослідження відображені у 10 одноосібних публікаціях: 5 статей у наукових фахових виданнях, 4 статті у збірниках наукових праць, 1 стаття у зарубіжному виданні.

Структура дисертації. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків до кожного розділу та загальних висновків. списку використаних джерел (всього 218 найменувань), 11 додатків. Робота містить 5 рисунків та 11 таблиць. Загальний обсяг дисертації становить 252 сторінки. з яких основного тексту – 227 сторінок.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У **вступі** обґрунтовано вибір та актуальність теми дослідження з позицій сучасних вимог до інструментального навчання студентів у системі музично-педагогічної освіти, визначено мету, об'єкт, предмет, завдання, розкрито наукову новизну та основні методи дослідження, його теоретичне і практичне значення, представлено відомості щодо впровадження та апробації основних результатів роботи.

У першому розділі **«Теоретичні основи інструментального навчання студентів з КНР в системі музично-педагогічної освіти України»** - представлено культурно-історичні передумови становлення теорії та методики навчання гри на віолончелі, поглиблено уявлення щодо психофізіологічних особливостей віолончельної гри, виявлено характерні риси німецької, бельгійської, французької та російської віолончельної школи, розкрито специфіку інструментального навчання студентів з КНР в системі музично-педагогічної освіти України.

На підставі історико-теоретичного аналізу з'ясовано, що становлення віолончельного мистецтва має глибокі історичні корені і пов'язано з тривалою еволюцією народних смичкових інструментів. Розквіт віолончельного мистецтва розпочався у XVIII столітті, коли віолончель з її багатими виражальними і технічними можливостями почала відігравати виняткову роль у супроводі оперних речитативів і арій. Звідси з'явилась така особливість виконання як імпровізаційність музичного висловлення; декламаційність, речитативність; «мовні» елементи музичної мови; «гра» різних метро-ритмів, розмірів, регістрів; емоційна забарвленість усіх видів інструментальної фактури.

Порівняльно-змістовий аналіз методичних видань з навчання гри на віолончелі (з XIV по XX ст.) дозволив розкрити еволюцію методів і принципів навчання у віолончельній теорії і практиці. Так, у XVI столітті пріоритетним напрямком виховання віолончеліста вважалося досягнення декламаційності, речитативності виконання; у XVII – вільне володіння співучою манерою гри та вміле темброве кольорування; у XVIII столітті панівною ідеєю став розвиток природних задатків виконавця за умови наполегливої, усвідомленої праці за інструментом; у XIX столітті виключна увага приділялася бездоганній інтонації на основі постійного слухового контролю; у XX столітті головним критерієм виконання стало проникнення в композиторський задум та стильові особливості музики.

У результаті наукових пошуків з'ясовано, що XIX сторіччя відзначається появою і становленням віолончельних виконавських шкіл (німецька, бельгійська, французька, російська) з притаманними їм педагогічними особливостями і методичними принципами.

З'ясовано, що початок XX століття ознаменувався написанням методичних праць, в яких зіштовхувались різні погляди на проблему віолончельного навчання. Аналіз цих робіт дозволив визначити внесок

кожного автора у теорію і практику віолончельного виконавства. Так, П.Базелер визначив основні задачі навчання віолончеліста, а саме: навчити осмислювати техніку і цілком пропускати її через свідомість; розвивати більш тонке відчуття смичка, збільшувати число точок дотику техніки та інтерпретації, розуму і серця, виховувати з однаковою інтенсивністю віртуоза і музиканта; Д.Алексанян розширив аплікатурні можливості віолончеліста; Л. Аббіате обґрунтував основи віолончельної техніки; І.Зейферт запровадив у навчальну практику використання в гамах штрихових і аплікатурних варіантів з метою набуття чистоти інтонації, густоти тону і вільного володіння смичком; В.Гутор обґрунтував та популяризував основні принципи та установки школи К.Давидова.

Вивчення історико-теоретичних праць виявило, що у другій половині ХХ сторіччя остаточно формується українська віолончельна школа (І. Кучер, О.Щелкановцева, В.Червов, В.Сазикін, Ю. Полянський та ін.). Вона вирізнялася глибокою виразністю, яскравою художністю виконання, відмовою від зовнішньої ефектності, високою культурою звучання, повним підкоренням досконалої технічної майстерності музичним задачам, тому досить швидко завоювала загальне визнання.

Аналіз наукових праць, дотичних до проблеми дослідження (Л.Гусейнова, Н.Мозгальова, Чжан Цзе, Шугуан, В.Шульгіна, О.Щолокова та ін.) дозволив обґрунтувати поняття *«інструментальне навчання»* як музично-освітній феномен, структурно і функціонально підпорядкований мотиваційно-цільовим, змістовим, процесуально-організаційним завданням виконавського розвитку студента. Відповідно *«готовність до інструментально-виконавської діяльності вчителя музики»* визначено як цілісне психологічне та змістово-методичне утворення, що об'єднує інструментально-виконавську діяльність, засвоєні музично-теоретичні знання, художньо-педагогічну інтерпретацію музичних творів та оцінювання її результативність у процесі музично-естетичного розвитку школярів.

Аналіз інструментального навчання майбутніх вчителів музичного мистецтва у Китаї засвідчив, що його необхідно здійснювати з урахуванням менталітету народу та особливості національного музичного мистецтва, його історичної зумовленості, через розкриття інтонаційної природи китайської мови і музики, їх метро-ритмічної основи, пов'язаних з мистецтвом пісенних оповідей та масової інструментальної практики.

Виявлено особливості інструментального навчання студентів з КНР в системі музично-педагогічної освіти України. Вони полягають, з однієї сторони, в дуалістичності навчального процесу (навчання гри на віолончелі і виховання педагога-музиканта), з іншої – в його когерентності (взаємопов'язаності), що передбачає визначення близьких і перспективних цілей навчання; орієнтацію на основні принципи китайської філософії – *«хуасі»* й *«сіхуа»* та художньо-ментальний досвід; опору на українські та китайські музично-виконавські традиції; набуття умінь художньо-педагогічної інтерпретації музичних творів.

Здійснений аналіз стану проблеми, а також вивчення та уточнення особливостей інструментального навчання студентів з КНР в системі музично-педагогічної освіти України дозволили перейти до створення відповідної моделі з обґрунтуванням принципів та педагогічних умов.

У другому розділі – **«Методичне забезпечення процесу інструментального навчання студентів з КНР в системі музично-педагогічної освіти України»** – у контексті його моделювання розроблено компоненти, обґрунтовано методологічну складову, педагогічні умови та принципи оптимізації даного процесу, розроблено спеціальні методи, які сприятимуть оптимізації інструментальної підготовки студентів з КНР в системі музично-педагогічної освіти України,

На підставі аналізу наукових праць, присвячених проблемі фахової підготовки вчителів музичного мистецтва (А.Козир, Л.Куненко, Г.Падалка, О.Ростовський, О.Рудницька, О.Щолокова та ін.), а також дослідження сутності і специфічних характеристик інструментального навчання студентів з Китаю визначено його структуру, яка складається з мотиваційно-діяльнісного, емоційно-рефлексивного та інтелектуально-оцінювального компонентів.

Визначено методологічні підходи, орієнтування на які значно оптимізує процес інструментального навчання студентів: культурологічний – забезпечує усвідомлення інструментального виконавства як соціального явища, осягнення значущості музичної культури в навколишньому бутті; синергетичний – надає можливість по-новому підійти до розробки проблем фахового навчання, розглядаючи їх перш за все з позиції «відкритості», співтворчості і орієнтації на саморозвиток; інтегративний – усуває міждисциплінарну відокремленість і термінологічну неузгодженість у викладанні дисциплін психолого-педагогічного, мистецтвознавчого та виконавського циклу;

Обґрунтовано принципи інструментального навчання студентів з КНР в системі музично-педагогічної освіти України, які містять цілепокладальні орієнтири удосконалення її змісту та методичних засад. Зокрема принцип проникнення у внутрішню глибинну семантику музичного твору спрямований на ототожнення в свідомості виконавця внутрішнього і зовнішнього, тобто логічного смислу мистецького твору й алогічної сфери самосвідомості, смислової предметності і непередбачуваного суб'єктивного почуття; принцип діалогу жанрової семантики і стильової символіки інструментальної музики дозволяє виконавцю охопити твір в цілому як поезику та знайти особливе інструментальне вираження музичної композиції; принцип сприйняття музичного твору як інформаційної системи зумовлений художньо-естетичним характером прийому кожного типу інформації і визначається психофізіологічними інваріантами: предметністю, цілісністю, структурністю, константністю; принцип ціннісно-смислової спрямованості інструментального навчання закладає підґрунтя для усвідомлення цінностей музичного мистецтва, завдяки чому особистість

виявляє новий вимір свого буття, їй відкривається духовний світ музики, інші ціннісні способи самопізнання і виконавської самореалізації; принцип керованості і збагачення асоціативного фонду забезпечує плідну взаємодію всіх музично-пізнавальних процесів, специфіка прояву яких полягає у створенні константних і варіантних асоціативних ланок та асоціативного ланцюга у процесі формування музичного образу, створення цілісної інтерпретаційної концепції.

З'ясовано, що успішність інструментального навчання студентів з КНР в системі музично-педагогічної освіти України значно підвищиться за таких умов: створення педагогічно-керованого культурно-освітнього середовища; набуття студентами музичної грамотності; оптимального поєднання ефективних форм і методів навчання; активізації виконавського досвіду студентів.

Для реалізації поставленої мети і завдань дослідження виокремлено наступні групи методів навчання: методи здобуття музичної інформації (ознайомлення з музичною літературою, навчальні дискусії, аналіз, узагальнення, порівняння поглядів науковців та виконавських інтерпретацій тощо); методи стимулювання інтересу до інструментально-виконавської діяльності: заохочення, наведення, бесіди, рейтингове оцінювання; методи стимулювання інтересу до педагогічно діяльності: моделювання педагогічних ситуацій, емоційного впливу, творчо-пошукової роботи, рольової та ділової гри; методи контролю і самоконтролю: тестування, анкетування, діагностичні завдання, контрольні прослуховування, технічні заліки, загальні методи музичного навчання (читання з аркуша, ескізного ознайомлення). Крім вищеперерахованих було розроблено спеціальні методи інструментального навчання, а саме: інструментального запозичення, емоційного насичення та інтелектуалізації виконавських дій. Поряд з цим передбачається застосування таких форм роботи: індивідуальні (заняття з основного музичного інструменту та концертмейстерського класу, консультації до виконавської практики для створення просвітницьких проєктів, допомога при опрацюванні наукової літератури, нотного матеріалу, створенні виконавської інтерпретації); колективні (семінари, лекційні та практичні заняття, конференції); самостійна робота студентів (навчальні завдання, репетиційна робота, підготовка і реалізація власних проєктів).

Відповідно до теоретичних засад дослідження та визначених педагогічних умов розроблена й апробована модель інструментального навчання студентів з КНР в системі музично-педагогічної освіти України, що включає мету, принципи та педагогічні умови, методи, форми та етапи інструментального навчання (рис. 1).

У третьому розділі – **«Дослідно-експериментальна перевірка методики інструментального навчання студентів з КНР в системі музично-педагогічної освіти України»** висвітлено особливості організації експериментального дослідження, схарактеризовано стан готовності майбутніх учителів музичного мистецтва до інструментально-виконавської

діяльності, представлено розроблену програму дослідно-експериментальної роботи, а також проаналізовано й узагальнено її результати.

У розділі презентована методика діагностики досліджуваного феномена, виокремлено критерії щодо визначення кожного структурного компоненту готовності майбутнього вчителя до інструментально-виконавської діяльності, а саме:

Мотиваційно-діяльнісний – характеризує рівень спрямованості на успішність навчання в інструментальному класі, установку на набуття музичних знань, потребу в удосконаленні виконавських умінь та навичок. Показниками даного критерію вважаємо усвідомленість важливості професії вчителя музики, розвиненість потреби та інтерес до музично-виконавської діяльності, наявність мотивів виконавського самовдосконалення та творчого зростання;

Емоційно-рефлексивний – відображає міру здатності до емоційного співпереживання музики, адекватного впливу на учнів в процесі навчальних занять. Основні його показники: розвиненість емоційно-образної сфери, здатність до педагогічної і виконавської рефлексії, задоволеність або незадоволеність процесом і результатом інструментально-виконавської діяльності;

Інтелектуально-оцінювальний – спрямований на виявлення кількісного і якісного рівня знань та умінь теоретичного і практичного характеру, здатності до оцінювання результатів власної виконавської діяльності, до діагностики музично-виконавських якостей учнів. Показниками даного критерію вважаємо наявність, системність, достатність і гнучкість мистецьких знань, спроможність варіативно опрацьовувати музичний матеріал і підбирати репертуар, сформованість музичних суджень та оцінки музично-педагогічних явищ.

На основі аналізу результатів усіх діагностичних процедур констатувального етапу експерименту, а також урахування виокремлених критеріїв і показників готовності студентів до інструментально-виконавської діяльності було визначено рівні зазначеної готовності.

Високий рівень готовності студентів до інструментально-виконавської діяльності характеризується стійким музично-пізнавальним інтересом, позитивною мотивацією та ініціативністю до інструментального навчання, активною спрямованістю на виконання музики різних стильових напрямів, здатністю до самостійного пошуку форм і методів інструментального самовдосконалення. Студентів цього рівня вирізняє впевненість у правильності вибору професії вчителя, здатність до музикування та музичного спілкування з учнями з урахуванням їх музично-освітніх здібностей та вікових особливостей.

Середній рівень готовності до інструментально-виконавської діяльності властивий тим студентам, які виявили потребу у виконавському розвитку, активні у творчому вирішенні навчальних завдань, володіють достатньою теоретико-методичною підготовкою, стабільними художньо - естетичними

Рис.1. Модель інструментального навчання студентів з КНР в системі музично-педагогічної освіти України

уподобаннями та ціннісними орієнтаціями стосовно майбутньої професійної діяльності.

Низький рівень готовності до інструментально-виконавської діяльності засвідчує недостатню умотивованість та пасивність студентів щодо вдосконалення інструментальної підготовки, спроможність самостійно виконувати прості виконавські завдання, фрагментарність засвоєних знань та невміння їх використовувати в самостійній діяльності, наявність проблем у спілкуванні зі школярами.

Теоретично обґрунтовано та експериментально перевірено методику інструментального навчання студентів з КНР в системі музично-педагогічної освіти України та відповідну модель, в якій спільне функціонування усіх елементів характеризується гармонійним поєднанням: педагогічної взаємодії, об'єктивних і суб'єктивних факторів впливу на особистість, загально-педагогічних та спеціальних принципів навчання, педагогічних умов, засобів, форм і методів навчання. Відповідно до розробленої методики формування готовності студентів до інструментально-виконавської діяльності здійснюється впродовж трьох етапів: **знаннєво-мотиваційного, творчо-діяльнісного, реалізаційно-коректувального.**

Мета першого, *знаннєво-мотиваційного* етапу полягала у формуванні стійкого мотиваційного ставлення студентів до навчання в класі віолончелі та формування на цій основі готовності майбутніх учителів музики до інструментально-виконавської діяльності. Спираючись на культурологічний підхід як основний стратегічний напрямок інструментального навчання, а також на принципи ціннісно-сислової спрямованості інструментального навчання та керованість і збагачення асоціативного фонду майбутнього вчителя музичного мистецтва, знаннєво-мотиваційний етап спрямовувався на вирішення таких завдань: визначення провідних напрямів виконавського розвитку студентів-віолончелістів на період проведення експерименту; формування зацікавленості виконавським мистецтвом, потреби виконувати та інтерпретувати музичні твори; активізація емоційно почуттєвої сфери студентів, їх здатності емоційно ставитися до спілкування з мистецтвом; накопичення знань, необхідних для проведення інструментально-виконавської діяльності в школі, розвиток умінь аналізувати та оцінювати музичні твори, висловлювати свою точку зору.

Для вирішення поставлених завдань у ході знаннєво-мотиваційного етапу використовувались наступні методи: здобуття музичної інформації (ознайомлення з музичною літературою, навчальні дискусії, створення інформаційно-методичних кейсів), стимулювання інтересу до інструментально-виконавської діяльності (заохочення, наведення, бесіди, схвалення), а також читання з аркуша та емоційного насичення навчання в класі віолончелі. Впровадження цих методів здійснювалося з використанням індивідуальних і групових форм роботи. Їх ефективність визначалася впровадженням таких умов - створення педагогічно-керованого культурно-освітнього середовища, набуття студентами музичної грамотності.

Відповідно до авторської методики другий (*творчо-діяльнісний*) етап формувального експерименту був спрямований на вирішення таких завдань: формування мотиву досягнення і на цій основі удосконалення умінь і навичок інструментального виконавства (артикуляції, фразування тощо) активізація у студентів емоцій і почуттів, мистецької рефлексії, розвиток мистецького інтелекту, включення студентів до художньо-аналітичної діяльності. Провідними умовами цього етапу ми вважали набуття музичної грамотності та оптимальне поєднання ефективних форм і методів навчання, що максимально забезпечує інтелектуальне і виконавське самовдосконалення майбутнього вчителя, націлює на професійне зростання і реалізацію. Цей етап ґрунтувався на синергетичному підході, який детермінує ідею відкритості і творчого характеру навчання в класі віолончелі з урахуванням принципів проникнення у внутрішню глибинну семантику музичного твору, діалогу жанрової семантики і стильової символіки інструментальної музики.

Домінантою третього (*реалізаційно-коректувального*) етапу стала виконавська корекція набутих знань, умінь і навичок інструментального навчання, що передбачало вирішення таких завдань: забезпечення цілісності інструментальної підготовки студентів, спрямованість на виконавський саморозвиток та самореалізацію; виховання емоційної стійкості та волевої активності; розвиток здатності до музичного пізнання та творчої ініціативи.

Реалізація цих завдань ґрунтувалася на загальних та спеціальних принципах (діалогу жанрової семантики і стильової символіки інструментальної музики, сприйняття музичного твору як інформаційної системи, ціннісно-сислової спрямованості інструментального навчання), які органічно впливають з культурологічного та інтеграційного підходів. Їх головними пріоритетами є усвідомлення ціннісної сутності інструментального виконавства та готовності до інструментально-виконавської діяльності.

Крім того, орієнтація на інтеграційний підхід забезпечила єдність організації та результатів інструментального навчання і знайшла втілення в міжпредметних зв'язках у випадках переходу від одного виду діяльності до іншого. Для підвищення ефективності запропонованих завдань було реалізовано всі визначені педагогічні умови: створення педагогічно-керованого культурно-освітнього середовища, набуття студентами музичної грамотності, оптимальне поєднання ефективних форм і методів навчання, активізація виконавського досвіду студентів.

Після закінчення експерименту (Табл.1) виявлено статистично достовірну динаміку зростання рівня готовності студентів до інструментально-виконавської діяльності в експериментальній групі порівняно з контрольною. Дані експериментальної роботи показали, що більшою мірою навчальному впливу піддається інтелектуально-оцінювальний компонент, який передбачає набуття нових знань, оволодіння новими виконавськими прийомами і умінями. Становлення емоційно-рефлексивного компоненту відбувається переважно в процесі ознайомлення з

новими інструментальними творами, спілкування з викладачами і студентами, підготовки до концертних виступів.

Таблиця 1

Динаміка зміни рівнів готовності студентів до інструментально-виконавської діяльності (у відсотках)

РІВНІ	Діагностувальний зріз	1-й проміжний зріз	2-й проміжний зріз	3-й заключний зріз	Зміни
Експериментальна група					
Низький	49	49,1	23,3	7,9	47
Середній	35,1	37,4	46,2	50,6	15,5
Високий	9,9	13,4	30,4	41,4	31,5
Контрольна група					
Низький	55,1	55,1	36,2	25,4	29,8
Середній	34,9	36,3	40,7	46,6	11,7
Високий	9,9	12,6	23	27,9	18,1

Формування мотиваційно-діяльнісного компоненту здійснювалось в дискусійних розмовах, в період педагогічної практики, під час відвідування концертів однокурсників та філармонії.

Порівняльний аналіз результатів констатувального та формувального етапів експерименту показав, що існує можливість переходу студентів з низького рівня готовності студентів до інструментально-виконавської діяльності на більш високий. Динамічні характеристики в експериментальній групі мають такий вигляд: на високому рівні відбулися зміни від 9,9 % до 41,4% ; на низькому – від 54,9 % до 7,9 %. Такі результати свідчать про доцільність впровадження у процес інструментального навчання вищих педагогічних навчальних закладів розробленої методики.

ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ

У дисертації наведено теоретичні узагальнення та запропоновано методичне вирішення проблеми інструментального навчання студентів з КНР в системі музично-педагогічної освіти України, що знайшло відображення у педагогічному обґрунтуванні змісту і структурних компонентів, розробці та апробуванні відповідної моделі, визначенні педагогічних умов, встановленні критеріїв діагностування рівнів готовності студентів до інструментально-виконавської діяльності.

Узагальнення результатів теоретичного пошуку та дослідно-експериментальної роботи дозволило зробити такі висновки:

1.Історико-теоретичний аналіз становлення віолончельного мистецтва виявив його глибокі історичні корені, котрі пов'язані з тривалою еволюцією народних смичкових інструментів. З'ясовано, що науково-методична думка

спрямовувалася на вивчення різних аспектів навчання гри на віолончелі: від удосконалення виконавських здібностей, умінь і навичок до виховання цілісного, гармонійно розвинутого музиканта. Порівняльно-змістовий аналіз науково-методичних праць дозволив розкрити еволюцію цілей і методів навчання у віолончельній теорії і практиці, прослідкувати наступність її принципів засад, зв'язок із естетичними ідеалами епохи, розвитком музичного інструментарію, вимогами суспільства до педагогічної і виконавської практики. Проаналізовано педагогічні особливості та методичні принципи провідних віолончельних шкіл світового рівня (німецької, бельгійської, французької, російської, іспанської).

Визначено, що згідно сучасних наукових поглядів інструментальне навчання необхідно розглядати як музично-освітній феномен, структурно і функціонально підпорядкований мотиваційно-цільовим, змістовим, процесуально-організаційним завданням виконавського розвитку студентів, а також як засіб удосконалення їх фахової підготовки. Готовність до інструментально-виконавської діяльності є цілісним психологічним та змістово-методичним утворенням, що об'єднує налаштованість студентів на інструментально-виконавську діяльність, засвоєння ними музично-педагогічних знань, вміння художньо-педагогічно інтерпретувати музичні твори та оцінювати їх результативність в процесі музично-естетичного розвитку школярів.

2. Результати дослідження засвідчили, що критеріями визначення готовності майбутніх вчителів музичного мистецтва можуть стати мотиваційно-діяльнісний, емоційно-рефлексивний, інтелектуально-оцінювальний. Вивчення стану інструментального навчання студентів з КНР в системі музично-педагогічної освіти України засвідчує відсутність єдиної цілісної системи роботи з формування у студентів здатності ефективно здійснювати інструментально-виконавську діяльність. Результати аналізу усталеної практики інструментального навчання майбутніх учителів музики виявили переважно низький (61,6 %) рівень готовності майбутніх вчителів музичного мистецтва до інструментально-виконавської діяльності, що зумовлює пошук шляхів його вдосконалення та розроблення відповідної методики.

3. У дослідженні визначена і апробована модель інструментального навчання студентів з КНР в системі музично-педагогічної освіти України. В контексті моделювання досліджуваного процесу визначені педагогічні умови удосконалення процесу інструментального навчання студентів з КНР в системі музично-педагогічної освіти України: створення педагогічно-керованого культурно-освітнього середовища, набуття студентами музичної грамотності, оптимальне поєднання форм і методів навчання, активізація виконавського досвіду студентів.

4. У процесі дисертаційного дослідження розроблена та експериментально перевірена методика інструментального навчання студентів з КНР в системі музично-педагогічної освіти України, яка

передбачає послідовне використання в процесі знаннєво-мотиваційного, творчо-діяльнісного, реалізаційно-коректувального етапів розроблених принципів (проникнення у внутрішню глибинну семантику музичного твору, діалогу жанрової семантики і стильової символіки інструментальної музики, сприйняття музичного твору як інформаційної системи, принцип ціннісно-смысловий спрямованості інструментального навчання, принцип керованості і збагачення асоціативного фонду) та авторських методів роботи (інструментального запозичення, емоційного насичення інструментального навчання та інтелектуалізації виконавської дій).

Унаслідок експерименту встановлено, що впровадження методики інструментального навчання студентів з КНР в системі музично-педагогічної освіти України сприяло підвищенню рівня готовності студентів до інструментально-виконавської діяльності (частина студентів, віднесених нами до високого рівня готовності до інструментально-виконавської діяльності зростає від 9,9% до 41,4%, разом з тим, збільшилась кількість студентів, віднесених до середнього рівня (від 35,1% до 50,6%), кількість студентів з низьким рівнем значно скоротилась (відповідно 49% проти 7,9%)), що свідчить про ефективність розробленої методики.

Проведене дослідження не вичерпує всіх аспектів інструментального навчання студентів з КНР в системі музично-педагогічної освіти України і не претендує на всебічне розкриття означеної проблеми. Подальшого вивчення потребують питання забезпечення наступності методів і форм інструментального навчання, а також визначення шляхів модернізації фахової підготовки вчителів музичного мистецтва

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

1. Ван Іцзюнь. Методологічна складова інструментально-виконавської підготовки вчителів музичного мистецтва / Ван Іцзюнь // Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми // Зб. наукових праць, вип.. 42. – Київ-Вінниця, 2015. – с. 187-191.

2. Ван Іцзюнь. Педагогічні умови успішності інструментально-виконавського навчання студентів / Ван Іцзюнь // Проблеми освіти : науково-методичний збірник. – Вінниця, 2015 – С.52–57.

3. Ван Іцзюнь. Принципові засади інструментального навчання студентів з КНР в системі музично-педагогічної освіти України. / Ван Іцзюнь // Педагогічна освіта : теорія і практика. – Кам'янець-Подільський, 2015. – С.258 – 263.

4. Ван Іцзюнь. Структура інструментального навчання студентів з КНР в системі музично-педагогічної освіти України / Ван Іцзюнь // Педагогіка вищої та середньої школи // Зб. наукових праць, вип.. 47, Кривий Ріг, 2016. – С. 40-46.

5. Ван Іцзюнь. Генеза становлення теорії та методики навчання гри на віолончелі / Ван Іцзюнь // Проблеми підготовки сучасного вчителя, вип. 2. – Умань. – 2015. – С. 6-13.

6. Van Inzgun. Peculiarities of Cello Teaching in the XXth Centri: Retrospective Review / Van Inzgun // Intellectual Archivo, V 4, № 5. – Toronto, 2015.

7. Ван Іцзюнь. Теоретичні основи формування звуко-висотного слуху майбутніх учителів музичного мистецтва // Ван Іцзюнь // Матеріали Всеукраїнськ. науково-практичн. конференції «Розвиток соціально-гуманітарної освіти і науки в контексті модернізації вітчизняної вищої школи», Днепропетровськ. – 2014.

8. Ван Іцзюнь. Форми і методи інструментально-виконавської підготовки вчителів музики / Ван Іцзюнь // «Професійний розвиток та становлення особистості сучасного фахівця в умовах освітнього простору» // Матеріали IV Всеукраїнської студентської науково-практичної конференції, Хмельницький, 2015. – С. 29-31.

9. Ван Іцзюнь. Теоретичне обґрунтування моделювання як наукового методу пізнання / Ван Іцзюнь // Підготовка фахівців соціономічних професій в умовах сучасного соціокультурного простору. – Вінниця, 2015. –

10. Ван Іцзюнь. Особливості німецької віолончельної школи / Ван Іцзюнь // Підготовка фахівців соціономічних професій в умовах сучасного соціокультурного простору. Вип. 4. – Вінниця. 2016. – с. 144-148.

АНОТАЦІЇ

Ван Іцзюнь. Методичні засади інструментального навчання студентів з КНР в системі музично-педагогічної освіти України. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності 13.00.02 – теорія та методика музичного навчання. – Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова. – Київ, 2017.

Дисертація присвячена проблемі інструментального навчання студентів з КНР в системі музично-педагогічної освіти України. На підставі історико-теоретичного аналізу з'ясовано культурно-історичні передумови становлення теорії та методики навчання гри на віолончелі, виявлено особливості німецької, бельгійської, французької та російської віолончельної школи, визначено методичні аспекти і специфіку інструментального навчання студентів з КНР в системі музично-педагогічної освіти України, розкрито його сутність і зміст, обґрунтовано структурні компоненти. У дослідженні це поняття трактується як цілісне психологічне та змістово-методичне утворення, що об'єднує налаштованість студентів на інструментально-виконавську діяльність, засвоєні музично-педагогічні знання, вміння

художньо-педагогічної інтерпретації музичних творів та оцінювання її результативності в умовах музично-естетичного розвитку школярів. У контексті моделювання процесу інструментального навчання сформульовано принципи, визначено й теоретично обґрунтовано педагогічні умови, реалізація яких сприятиме його оптимізації.

На підставі теоретичного аналізу проблеми і результатів констатувального експерименту визначено критерії (мотиваційно-діяльнісний, емоційно-рефлексивний, інтелектуально-оцінювальний) та показники готовності студентів до інструментально-виконавської діяльності, які забезпечують їх якісне діагностування в умовах навчального процесу.

У роботі доведено, що впровадження методики інструментального навчання студентів з КНР в системі музично-педагогічної освіти України на основі визначених педагогічних умов сприяє позитивним змінам у рівнях готовності студентів до інструментально-виконавської діяльності в школі.

Ключові слова: гра на віолончелі, готовність до інструментально-виконавської діяльності, інструментальне навчання, методика, модель, принципи, педагогічні умови.

Ван Ицзюнь. Методические основы инструментального обучения студентов из КНР в системе музыкально-педагогического образования Украины. - Рукопись .

Диссертация на соискание ученой степени кандидата педагогических наук по специальности 13.00.02 – теория и методика музыкального обучения. – Национальный педагогический университет имени М.П. Драгоманова. – Киев, 2016.

Диссертация посвящена проблеме инструментального обучения студентов из КНР в системе музыкально-педагогического образования Украины. На основе историко-теоретического анализа проанализированы культурно-исторические предпосылки становления теории и методики обучения игре на виолончели, выявлены особенности немецкой, бельгийской, французской и русской виолончельной школы, определены методические аспекты и специфика инструментального обучения студентов из КНР в системе музыкально-педагогического образования Украины, раскрыто его сущность и содержание, выделены структурные компоненты. В исследовании это понятие трактуется как целостное психологическое и содержательно-методическое образование, которое объединяет настроенность студентов на инструментально-исполнительскую деятельность, усвоенные ими музыкально-педагогические знания, умения с педагогической точки художественно интерпретировать музыкальные произведения и оценивать их результативность в процессе музыкально-эстетического развития школьников.

Анализ инструментального обучения учителей музыкального искусства в Китае показал, что его необходимо осуществлять с учетом менталитета и

особенностей национального музыкального искусства, его исторической обусловленности административной практики и этическими нормами китайской цивилизации, через раскрытие интонационной природы китайского языка и музыки, их метро-ритмической основы, ораторского искусства.

В контексте моделирования процесса инструментального обучения китайских студентов сформулированы принципы, определены и теоретически обоснованы педагогические условия, реализация которых будет способствовать его оптимизации.

Для реализации поставленных целей и задач исследования выделены следующие группы методов обучения: методы получения музыкальной информации (знакомство с музыкальной литературой, учебные дискуссии, анализ, обобщение, сравнение взглядов ученых и исполнительских интерпретаций и т.п.); методы стимулирования интереса к инструментально-исполнительской деятельности: (поощрение, наведения, беседы, рейтинговое оценивание); методы стимулирования интереса к педагогической деятельности; (моделирование педагогических ситуаций, творческая поисковая работа, ролевые и деловые игры; методы контроля и самоконтроля: (тестирование, анкетирование, диагностические задания, контрольные прослушивания, технические зачеты); общие методы музыкального обучения: (чтение с листа, эскизное ознакомление). Кроме выше перечисленных были разработаны специальные методы инструментального обучения: (инструментальное заимствование, эмоциональное насыщение, интеллектуализация исполнительских действий).

На основании теоретического анализа проблемы и результатов констатирующего эксперимента определены критерии (мотивационно-деятельностный, эмоционально-рефлексивный, интеллектуально-оценочный) и показатели готовности студентов к инструментально-исполнительской деятельности, которые обеспечивают их качественное диагностирование в условиях учебного процесса.

В работе доказано, что внедрение экспериментальной методики инструментального обучения студентов из КНР в системе музыкально-педагогического образования Украины на основе выделенных педагогических условий способствует позитивным изменениям в уровнях готовности студентов к инструментально-исполнительской деятельности в школе.

Ключевые слова: игра на виолончели, готовность к инструментально-исполнительской деятельности, инструментальное обучение, методика, модель, принципы, педагогические условия.

Van Inzyun. Methodical principles of instrumental teaching students from China are already musically-pedagogical education in Ukraine. - Manuscript.

Thesis for scientific degree of candidate of pedagogical sciences, specialty 13.00.02 – theory and methods of musical education. – National Pedagogical University Dragomanov. – Kiev, 2016.

Dissertation is devoted to the instrumental students from China in the musical-pedagogical education system of Ukraine. On the basis of the historical and theoretical analysis analyzed the cultural and historical background of the formation of the theory and methodology of learning to play the cello, the peculiarities of the German, Belgian, French and Russian cello school, defined theoretical and methodological aspects and specific instrumental students from China are already musically pedagogical education of Ukraine discloses its essence and content, highlighted structural components. In a study of this concept is treated as an integral psychological and content-methodical education that combines minded students on instrumental and interpretive activities, lessons of musical and pedagogical knowledge, pedagogical skills of artistic interpretations of musical works and evaluate its performance in the musical and aesthetic development of the students.

Analysis tool training teachers of music in China has shown that it should be implemented taking into account the mentality and features of the national musical art, its historical implications of administrative practices and ethics of Chinese civilization, through the disclosure of intonational nature of the Chinese language and music, their metro-rhythmic basis, oratory art. In the context of process modeling tool of learning formulated principles, identified and theoretically grounded pedagogical conditions the implementation of which will contribute to its optimization.

In the context of process modeling tool of learning formulated principles (penetration into the inner depths of the semantics of the musical work, the principle of dialogue genre semantics and stylistic symbolism of instrumental music, the principle of the perception of a musical work as an information system, the principle of value-semantic orientation of instrumental training, the principle of control associative Fund), identified and theoretically grounded pedagogical conditions (creation of pedagogically-driven cultural and educational environment, students master the musical literacy, the optimal combination of forms and methods of teaching, performing activation experience of students) the implementation of which will contribute to its optimization.

Keywords: play the cello, readiness for performing instrumental activities, instrumental learning, methodology, model, principles, pedagogical conditions.